БРОЈ 43. ЦЕТИЊЕ, петак 11. јула 1914. год. ГОДИНА VII.

ЦИЈЕНА:
за Црну Гору на годину 10 перп., на по год. 5 перп.; ван земље 15 франака у злату.
за Црну Гору број 10 пара
за Стране Земље број 20 пара
лист излази
УТОРНИКОМ и ПЕТКОМ

ВЈЕСНИК

АДРЕСА:
„Вјесник“ Цетиње, (Црна Гора)
ADRESSE:
„Viesnik“ Cettigné (Monténégro)
Рукописе ваља слати Уредништву „Вјесника“
а претплату и огласе Администрацији
Огласи се наплаћују по погодби

Цетиње, 10. јула

Политичка ситуација није чиста. Док се државници велесила па и штампа труде да изјавама и чланцима представе мирољубивост Јевропе, — дотле поједини догађаји наговјештавају лаку могућност компликација.

Предсједник француске републике путује у госте цару свију Руса, а предмет им је разговора и договора кооперација руске и енглеске флоте. Цар њемачки позива на маневре Краља Италије и овај позив прихваћа. Италија позива резервисте под барјак, а Русија их и даље задржава на служби. У Аустрији врење народâ; Чеси и Нијемци туку се гдје се стигну. На граници Србије, Румуније и Бугарске свакодневни сукоби стража. Турска и Грчка у журби купују пошто — зашто ратно бродовље. А као најглавније, као вулкан који ври и који би могао од часа до часа да лаву избаци — Арбанија и сарајевски атентат.

Политиком у Арбанији Европа је насјела. Њена се је дипломација показала потпуно неувиђавна За љубав неувиђавне политике грофа Бертхолда и круне Књаза Вида допустила је да се пролију потоци арбанашке крви — истина крви некултурне али крви људске, крви једног народа, коме су, бајаги, толико симпатисали и коме хтједоше дати самосталност и државу што он нити је кад имао нити знао цијенити. Даље се то трпјети не може. Боље је жртвовати и круну Књаза Вида, која му и тако не би приличила, него истријебити у међусобној борби један народ. Мора се прибјећи другом средству, да се до мира дође у тој ојађелој земљи. У првом пропалом покушају прву су ријеч водиле Аустрија и Италија. Европске дипломате бјежећи од рата посијале су му сјеме, које нагло буја. Ако и у овом другом покушају буде што слично, ако Европа преда судбину Арбаније у руке Аустрије и Италије, као што се поговара, рат је неизбјежан. Аустрија и Италија подијелиће Арбанију и од протектора постаће завојевачи. То неће моћи гледати скрштених руку сусједне балканске државе. То неће допустити проливена крв и измучене кости српских и јелинских јунака. Црна Гора оживљеће и онако живе успомене Скадра а Србија Драча. Отвориће се и онако отворене ране, које још једино ублажава мелем великијех сила, које упркос правди за љубав мира не устукнуше пред грозном тиранијом. Сарајевски атентат, дјело незреле фанатизоване младости, хоће да искористе аустријски државници. Хоће да га припишу пропаганди Краљевине Србије и узму за претекст, да с њом рашчисте рачуне, а тиме и са цијелим српским народом, који им је и тако кост у грлу — сада, а не бијаше онда, кад пријесто аустриски брањаше и повеље добијаше. Истрага по дјелу атентата нема за сврху да испита узроке и пронађе кривце, јер би све то нашла само у сопственој кући, већ да што више прибере ма и нетачног материјала за демарш код Владе Краљ. Србије, којим Аустрија пријети. Свак мора осудити овакве и сличне злочине. Свака држава ма и најнепријатељскија мора и право је, да укаже своје услуге при оваквим истрагама, у колико би путеви исљеђења водили на њену територију. У толико и још више молба за такве услуге мора бити тактична и умјерена. Она не смије да вријеђа ни осјетљивост ни суверенитет државну. При овоме мора владати правичност а не сила, добри сусједски односи а не мржња. Противно поступање изазива реакцију и доводи до заплетаја. Аустриски државници треба да ово имају на уму и према томе удешавају своје демарше, ако од овиих уопште и буде потреба. Иначе, Србија нити може нити смије ни под коју цијену допустити понижење и рат је неизбјежан.

Надати се је да ће државници великих сила на вријеме увидјети гдје је искра ватри, која може цијелу Европу да обухвати, и да ће спријечити узроке који ће ју распалити.

Свакојако, будимо на опрезу.

Противу звецкања сабљом

Независни мађарски листови пишу противу бечкога звецкања сабљом овако:

Дакле су и најновији напори, да се изазове ратно расположење и начини хаос у земљи и непријатељско држање према Србији расплинули се без икаквих резултата, остављајући само ружан траг политичке несавјесности.

У ствари постигнут је један резултат, који ми у ово задње вријеме ревносно постизавамо. Постигнуто је, да су папири на берзи знатно поколебани и да смо за ове три године, од како се стварају расположења за рат и узрујавају страсти у земљи, претрпјели само у државним папирима због падања њихове вриједности штету од равно хиљаду милиона круна. Толика је диференција. Лијепа свота. Наш је кредит пао, економске су прилике управо биједне, гушимо се у теретима, које већ више не подносимо и мјесто да се свим силама утишавају страсти и санирају прилике на свима пољима, у нас се стварају трзавице, атентати, прогонства, ратна расположења и измишљавају средства, да се читав живот Монархије растроји, растури и омлитави.

С тим средствима се створио у нас живот који угушује сваки здрав покрет, сваку здраву мисао. Већ неколико година се тај политички живот у нас вуче као пребијен. У њему се данас најприје осјећа слабост и млитавост. То је наша највећа штета. Никаквог резултата нијесмо постигли. Догађаји су опет ишли својим током. док ми нијесмо успјели да извучемо користи из тога. Дваред већма смо трошили своју снагу но наши сусједи, а добили смо дваред мање резултате. А готови смо у свако вријеме да пролијемо своју крв и утрошимо своју снагу за туђу корист. И данас смо неодређени и не знамо на коју страну да кренемо. Једна супротност за другом. Једна штета за другом. Ко је за толике штете одговоран? Нашто вјештачки стварати расположење за рат кад народи у Монархији нијесу одушевљени за то и кад та нервоза и паника не доноси никакве користи, већ напротив школи и угледу и кредиту Монархије. Наша сопствена штета долази од нас самих.

Може се рећи да је оскудица вишег политичког смисла историска слабост Монархије.

Средњи вијек у Херцег-Босни

Званична судска комисија саставила је протокол о дивљаштвима почињенима у српској цркви у Љубушком у Херцеговини.

Осамнаестог јуна у 6 часова по подне маса сељака католика из Предграђа, Рашљана, Студенаца и Мостарских Врата напала је гвозденим полугама, сјекирама, пијуцима, револверима и камењем на српску цркву, школу, парохијски дом и кућу предсједништва српске црквене општине у Љубушком.

И ево како гласи званични извјештај судске комисије о ономе што је та пијана и помахнитала руља, у присуству власти, починила:

„Врата од црквене порте леже на сред дворишта: по свој прилици извањена су гвозденим полугама па су тамо бачена. Врата од саме цркве заједно са каменим доврацима такође су извањена гвозденим пијуцима. Извањена су и унутрашња стаклена врата.

По вратима и пред вратима налазе се све свештеничке одежде и Христов Гроб. Дрвена каса у којој су остављени новци, што падају од свијећа и од таса, која је одмах уз црквена врата, лежи сва разбијена. У њој је остало свега неколико свијећа и четири празна таса.

Са лијеве стране у цркви види се оборена гвоздена каса по којој се лупало, али је никако нијесу могли разбити. А по читавој цркви леже комади испребијаних и изгажених свијећа, разбијена стаклад, поломљено свето посуђе, поломљени крстови и разбацане и раскидане црквене књиге.

Пјевница превањена и разлупана, а књиге из ње покидане и разбацане. Са два полијелеја покидано све стакло и извјесни свијетњаци. Два велика чирака, који су стојали пред олтаром, оборени и олупани. Једна рипида одломљена, слупана и бачена на под. Крст са велике литијске заставе сломљен а сама застава оцијепљена од мотке, подерана и изгажена по поду. Средње велико кандило испред двери разлупано. Још једно од висећих кандила разбијено и бачено, а друго откинуто и смрвљено.

Сви прозори на цркви полупани су. Иконе Светог Василија, двије иконе Светог Николе, икона Светог Архангела Михаила, које су биле у иконостасу, разлупане моткама и камењем и умрљане. Двије иконе Св. Арх. Михаила и Христова, које су, лежећи на налоњу пред дверима и служиле за цјеливање, растргане и бачене на под.

Икона Тајна Вечера више царских двери оштећена је са три револверска метка. У самоме олтару крст од лијевих врата извањен и бачен. Десна олтарска врата извањена и бачена на под. Часна трпеза у олтару, која је од камена живца, и која је врло јако била причвршћена на једном каменом ступцу, одвањена и бачена на гомилу поломљених црквених ствари. Књиге, застори и Христов Гроб, који су се налазили на трпези, бачени на под под трпезу. Света причест и Свето Миро, који су били на часној трпези а служили за тешке болеснике као и Свето Миро за крштење разливени по самом олтару.

Ручни крстови и сви чираци из олтара сломљени на парампарче и бачени на под. Једино је проскомидија поштеђена.

Али је зато утврђено, да су нападачи својом погани оскрнавили свети олтар и храм божији и да се зато пошто је све полупано, обешчашћено и оскрнављено, не може више употребити за свето богослужење.

У самоме дворишту ишчупано је из звонаре шест великих греда, те се почео рушити темељ саме звонаре.

Свод пред школском зградом од цигле сав је разбијен и поломљен. Врата од разреда насилно су обијена. Сви прозори су потпуно разбијени заједно са рагастовима. Све у школи је разбацано и поломљено. Икона светог Саве је искварена. Слика Фрање Јосифа и пок. царице Јелисавете, које су висиле ту на зиду у школи, подеране су и полупане. А сви дуварови су измрљани мастилом и испробијани камењем. Једном ријечи уништено је све осим четири зида.

Општинсса архива је потпуно уништена. Исто тако у стану српске учитељице све је уништено. Врата парохијског стана извањена су полугама и унутра, у стану, нападачи су све поразбијали и полупали.

Црква, школа и парохијски стан изгледају данас као какве развалине из Средњег Вијека. Српски Народ у Љубушком плаче и уздише гледајући данас своје порушене светиње...

Губитци на берзи

Аустро-Угарска је овијех дана опет имала огромне губитке на берзи због претјеране ратне узбуне, коју је направила бечка и пештанска штампа. Новосадски „Браник“ тијем поводом пише:

Све те вијести и наклапања необавјештених новинара и политичара тако су уплашиле наше берзијанце. да је и у Бечу и у Будимпешти на берзи настао такав „гезерес“ и џумбуз, каквога нијесмо доживјели за посљедњих десет година. Капиталисти дрхћу за свој новац и државне папире нуде на продају у такој множини, да је 4%-на крунска рента пала чак на 78·— К; течајеви Угарске Опште Кредитне Банке падоше од уторника на сриједу од 749·25 на 742.— К. а у приватном обрту чак и на 738 К, течајеви пак Угарске Банке пали су од 460·50 на 452·50, Угарске Ескомпте Банке од 457 на 442, Оп-

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ

ште Угарске Штедионице од 611 на 604, Државних Жељезница од 653 на 644.50, шалготарјанске дионице пак пале су од 639 на 620 Круна. На бечкој берзи пак завладале су још горе прилике.

Истина, берзанску панику повећавају и спекуланти на вјештачки начин, т. зв. играчи на обарање цијене (baisse), али главни узрок треба тражити у садашњем нејасном политичком положају. Гроф Берхтолд и његови сарадници, као да намјерно хоће немир, не умирују јавност, него својим ћутањем индиректно повлађују „Рајхспосту“ и сличним органима, који сваки дан телале у свијет, какве грозне ствари излазе на јавност при истрази по дјелу сарајевског убиства. Измишљају немогуће ствари, само да би Србе што боље могли оцрнити. Ево је на пр. јуче полуслужбени орган бечког Балхаусплаца „Пестер Лојд“, *измислио читаву мобилизацију српске војске*, па кад је одмах ухваћен у лажи, он се извија као згажена гуја, али не смије отворено да призна да је крупно лагао. То је та „поштена“ штампа која са толико надувености и презирања говори о „српској кухињи вјештица“, како лажљиви и разметљиви „П. Лојд“ назива биоградску штампу.

Посљедице тог општег дражења у њемачким и јеврејским новинама биће оне исте, које су биле и прије двије године: огромни губитци у државном иметку и најпослије морална бламажа највиших политичара, као што бјеше и послије знамените Прохаскијаде.

Намјеравани атентат на бана

Прошлетос је ђак загребачке Трговачке Академије *Шефер* (бар овај није Србин!) намјеравао извршити у Позоришту атентат на бана хрватског барона Скерлеца. Управо у тренутку кад је Шефер хтио да из десног шпага у капуту извуче револвер, био је примјећен од једног тајног полицајца, који га је зауставио и ухапсио. Истрага је дуго вођена и као саучесник Шеферов ухапшен је и оптужен његов друг Рудолф Херцигоња (такође није Србин!) Сад су обојица спроведени суду. Веома је занимљива оптужба државног тужитеља, којом доказује да су учинили злочин и да због истога треба да буду кажњени. У оптужби се каже, да су обојица оптужених припадали тајном политичком удружењу, којем је циљ да се Хрватска и Славонија ослободе од аустро-угарског ропства и сједине са Србијом. До тога циља може се, у овим приликама, најлакше доћи помоћу атентата на хрватског бана, грофа Тису, грофа Куена и насљедника Франца Фердинанда. На једном тајном скупу оптужени Херцигоња држао је пред учесницима говор, у којем је тврдио да је покојни Франц Фердинанд највећи непријатељ Хрвата и свијех јужнијех Словена, и да би он, кад буде дошао на пријесто, завео апсолутизам. У Хрватској — продужава се даље у оптужби — говорили су оптужени да треба подићи револуцију. Атентатима је и та сврха да народ васпитају за велика дјела и навикну га на муке. Оптужени, ма да су Хрвати, не раде на томе, да Хрватска дође под власт Србије. Хрвати не би били под Србима, већ би заједно сачињавали један народ са два имена, а са једном и истом државом, у којој би потпуну слободу уживали Хрвати и Срби, ослобођени од робовања туђину.

Судска расправа биће тајна.

И ову оптужбу бечки листови саопштавају у цјелини као доказ, да постоји великосрпска пропаганда, и ако су овдје оптужени Хрвати, незрели младићи.

Ултиматум Аустрије Србији

— Телеграм Бечког Кор.-Бироа —

Беч, 11 јули

Аустро-угарска влада нашла се приморана да упути српској влади у четвртак 10. јула преко аустро-угарског министра у Биограду ову ноту:

31. марта 1909. српски министар у Бечу дао је, по наређењу своје владе, аустро-угарској влади ову изјаву: „Србија признаје да њезина права нијесу оштећена свршеним чином који је створен у Босни и Херцеговини, и да ће се, према томе, приклонити оној одлуци коју буду донијеле велике силе односно члана 25. Берлинског Уговора. Србија се обавезује де ће се повињавати савјетима Великих Сила, према којим савјетима се управљала односно анексије још од посљедње јесени, и она се обавезује осим тога да промијени сву своју садашњу политику према Аустро-Угарској и да од сада живи са овом у односима доброг сусједства.“

Али, историја посљедњих година, а нарочито болни догађаји од 15. јуна показали су да у Србији постоји један превратнички покрет који има за циљ да одвоји од аустро-угарске монархије извјесне земље и извјесне дијелове њезиног територија. Овај покрет који се родио пред очима српске владе, довео је до тога да се манифестује преко граница Краљевине актима тероризма, серијом атентата и убиствима.

Краљевска српска влада далеко од тога да задовољи формалне обавезе садржане у изјави од 31. марта 1909. није ништа учинила да угуши тај покрет. Она је трпјела злочиначку активност различитих друштава и организација које су биле управљене против Монархије, као и необуздано писање штампе која је глорификовала извршиоце атентата, учествовање официра и чиновника у превратничком раду, једну нездраву пропаганду у јавној настави; трпјела је, на посљетку, све манифестације које су могле да наведу српско становништво на мржњу Монархије и на презирање њезиних институција. Ова грјешна толеранција краљевске српске владе није престала ни онда када су догађаји од 15. јуна о. г. показали читавом свијету њезине кобне посљедице.

Произилази из изјава и признања злочиначких извршилаца атентата од 15. јуна да је сарајевско убиство било сковано у Биограду, да су оружје и експлозиве који су нађени у рукама убица, дали српски официри и чиновници, чланови „Народне Одбране“, и, на посљетку, да је прелазак злочинаца и њиховог оружја у Босну, био организован и извршен од стране шефа српске пограничне полиције.

Поменути резултати истраге не дозвољавају више аустро-угарској влади да и даље продужи своје великодушно држање и очекивање, како се владала годинама према акцији која је била усредсређена у Биограду и отуда проповиједана по територију монархије. Напротив, ови ресултати присиљавају Аустрију да мора да учини крај овим ровењима која су стална опасност по мир Монархије.

Да постигне тај циљ, аустро-угарска се влада налази приморана да тражи од српске владе званичну изјаву, којом осуђује пропаганду управљену против аустро-угарске монархије, т. ј. све тенденције које иду на то, да се одвоје од Монархије њезина земљишта, и да се српска влада обавезује, да са свима средствима угуши ову злочиначку и терористичку пропаганду.

Да се даде свечан карактер овој обавези, Краљевска Српска Влада објавиће у својем званичном листу са датумом 26/13 јула ову изјаву:

Краљевска Српска Влада осуђује пропаганду управљену против Аустро-Угарске, т. ј. све тенденције, које иду на то, да се одвоји од Монархије њезино земљиште, и искрено жали кобне посљедице ове злочиначке акције.

Краљевска Влада жали што су српски официри и чиновници учествовали у горе поменутој пропаганди и тијем компромитовали односе доброга сусједства, на које се Краљевска Влада била свечано обавезала својом изјавом од 31. марта 1909.

Краљевска Влада која не одобрава и осуђује сваку мисао или покушај мијешања у судбину ма које народности у Аустро-Угарској, сматра да је њезина дужност, да формално обавијести официре, чиновнике и све становништво у Краљевини, да ће од сада поступати крајњом строгошћу противу лица, која би била окривљена ради такве акције, и да ће уложити све своје напоре, да је спријечи и угуши.

Ова изјава биће у исто вријеме стављена на знање краљевској војсци у дневној заповијести Његовог Величанства Краља и биће објављена у званичном „Војном Листу“.

Краљевска Влада се осим тога обвезује:

1. да угуши сваку публикацију (штампану ствар. Ур. „Вјесника“) која побуђује на мржњу и презирање Монархије, и чија је тенденција управљена противу невредимости земљишта Монархије;

2. да одмах распусти удружење „Народну Одбрану“ и да заплијени сва његова пропагандистичка средства, и да на исти начин поступи против осталих друштава и организација у Србији, која воде пропаганду противу Монархије, Краљевска Влада предузеће потребне мјере да та растурена друштва не узмогну продужити своје дјеловање под другим именом и у другом облику;

3. да без одлагања избаци из јавне наставе у Србији колико што се тиче наставника, толико и уџбеника све што у Србији служи или би могло да даје хране пропаганди противу Аустро-Угарске;

4. да одстрани из војне и управне службе све официре и чиновнике окривљене ради пропаганде противу аустро-угарске монархије; њихова имена и дјела Аустро-Угарска задржави себи право да саопшти Краљ. Српској Влади;

5. да прими у Србији сарадњу органа аустро-угарске владе за угушивање превратничког покрета управљеног противу земљишне неповредности Монархије;

6. да учини судско исљеђење против саучесника завјере од 15. јуна, који се налазе на српскоме земљишту. Органи изаслани за ту цијељ од аустро-угарске владе узеће учешће у исљеђењу које се на то односи;

7. да с мјеста ухапси мајора Војислава Танкосића и Милана Цигановића српског чиновника, који су компромитовани резултатима сарајевске истраге;

8. да спријечи успјешним мјерама учешће српских власти у недозвољеном пребацивању преко границе оружја и експлозива; да отпусти и да строго казни пограничне полицијске чиновнике у Шапцу и Лозници, који су окривљени да су потпомагали извршиоце сарајевског злочина, олакшавши им пријелаз преко границе;

9. да даде аустро-угарској влади изјашњење о неоправданим изјавама високих српских чиновника како у Србији тако и у иностранству, који се и поред свега својег званичног положаја нијесу устезали послије атентата од 15. јуна да се у интервјувима изразе на непријатељски начин о аустро-угарској монархији; и

10. да без одлагања обавијести аустро-угарску владу о извршењу горе побројаних мјера.

Аустро-угарска влада очекује одговор Краљевске Владе најдаље до суботе 12. ов. мјес. у 6. час. у вече.

Овој ноти приложен је један додатак који се односи на резултате сарајевске истраге у вези са чиновницима, који су поменути у тачкама 7. и 8.

Кривична исљеђења сарајевског суда против Гаврила Принципа и другова ради убиства и саучешћа у злочину извршеног 15. јуна дала су до сад ове чињенице:

1. Завјера, чији је циљ био да се надвојвода Франц Фердинанд убије за вријеме његова боравка у Сарајеву, била је скована у Биограду од стране Принципа, Нељелка Чабриновића, Милана Цигановића и Трифка Грабежа уз учешће мајора Војислава Танкосића;

2. шест бомба и четири браунинга са метцима, којима су злочинци извршили атентат, дали су у Биограду Принципу, Чабриновићу и Грабежу, Танкосић и Цигановић;

3. бомбе су ручне гранате из српског војног крагујевачког арсенала;

4. да би атентат успио, Цигановић је учио Принципа, Чабриновића и Грабежа руковању бомбама и давао у шуми у топчидерском стрељишту поуке у гађању Принципу, Чабриновићу и Грабежу;

5. да омогући Принципу, Чабриновићу и Грабежу да пријеђу босанско-херцеговачку границу и да тамо тајно прокријумчаре оружје, Цигановић је у потаји организовао пријенос оружја и према тој организацији извели су да злочинци и њихово оружје пријеђу у Босну погранични капетани у Шапцу (Раде Поповић) и Лозници, као и цариник Радивоје Грбић из Лознице уз помоћ осталих појединаца.

Дневник

Предао ноту. Г. Ото, аустроугарски посланик, предао је данас прије подне г. Министру Иностр. Дјела П. Пламенцу у копији ноту, коју је Аустро-Угарска упутила Србији.

Барско Друштво

саопштава да почев од 18. јула по ст. кал. (1. авг. по н. к.) ред вожње пароброда по Скадарском Језеру и возова на жељезничкој прузи Бар—Вир биће овако измијењен:

Жељезница Бар—Вирпазар.

Поштански број 2.		Пошт. број 1
прије подне		по подне
Полазак 8^{15}	Приморска станица	Долазак $3^{[illegible]}$
8^{30}	Бар	$3^{[illegible]}$
$8^{[illegible]}$	Поповићи	$3^{[illegible]}$
$8^{[illegible]}$	Зупци	$3^{[illegible]}$
9^{15}	Резервоар у Зупцима	$3^{[illegible]}$
9^{23}	Туђемиле	$2^{[illegible]}$
$9^{[illegible]}$	Суторман	$2^{[illegible]}$
$10^{[illegible]}$	Дубрава	$1^{[illegible]}$
10^{45}	Лимљани	$1^{[illegible]}$
11^{2}	Бољевићи	$1^{[illegible]}$
Долазак 11^{11}	Вирпазар*)	Полазак 1—

Распоред пловидбе по Скадарском језеру.

А) Линија Ријека—Вир (свакодневно).

прије подне		по подне
Полазак 10^{40}	Ријека	Долазак 2—
Долазак 12—	Вирпазар	Полазак 12^{30}

Б) Линија Вир—Плавница—Скадар (свакодневно)

по подне		прије подне
Полазак 12^{30}	Вирпазар	Долазак $11^{[illegible]}$
1^{30}	Плавница	$10^{[illegible]}$
Долазак 4^{30}	Скадар	Полазак 8—

*) Послуживање у гостионици при жељезничкој станици.

бр. 51, 1,1 УПРАВА БАРСКОГ ДРУШТВА

Штампа Кр. Ц. Државне Штампарије

Власник и одговорни уредник проф. Јован Николић.